

Latvijas veģetācija un biotopi Biol2045

Atruna: piezīmju teksta
sāsināšana ir novedusi pie
programmatūru
antromorfizācijas 😊

Datu savietojamība :: Datņu formāti

Kārlis Kalviškis

2021.12.3

Datu apmaiņas un savietojamības ierobežojumi

- Juridiskie.
- Administratīvie.
- Subjektīvie
- **Datņu formāti un versijas.** *Tehniskie standarti*
- Datu struktūra.
- Datu formāts.
- Datu saturs (kvalitāte, piesaiste telpai un laikam utt.).
- Datu attēlošana.

Ja savām vajadzībām īslaicīgos projektos var naivi uzticēties, ka programma zinās labāk, kādā formātā datus glabāt, tad ilglaicīgai datu lietošanai un, vēl jo vairāk, datu apmaiņai ar citiem lietotājiem, ir jāapzinās dažādu formātu priekšrocības un trūkumi.

Lekcijā tiks apskatīti ierobežojumi, kuri saistīti ar datu struktūru, formātu un saturu. Šie ierobežojumi ir svarīgi ne tikai pie datu apmaiņas, bet arī, piemēram, lai būtu pieejami pirms desmit gadiem paša savāktie dati un veidotās kartes.

Datņu formātu pieejamība

- Atvērtie datu formāti:
 - ir pieejams apraksts, kā dati tiek glabāti datnē.
- Slēgtie datu formāti:
 - datu īpašnieks kļūst atkarīgs no programmas izstrādātāja;
 - pēc iespējas vajadzētu izvairīties no slēgtajiem datu formātiem;
 - ja tiek izmantoti dati slēgtajos datu formātos, jāveido rezerves kopijas atvērtos datu formātos, lai palielinātu datu lasāmības iespējamību arī nākotnē.

Datņu formāti

- Teksta datnes (ASCII, ANSI, UNICODE).
 - Iespējas apskatīt un labot ar parastu teksta redaktoru.
 - Piemēroti konfigurācijas datnēm, tai skaitā arī projekta datnēm.
 - Kā trūkums minami lielie apjomi, kā arī tas, ka šo datņu apstrādē programmatūra patērē vairāk laika.
 - Teksta datne vēl nenozīmē, ka to viegli var lasīt/labot ar parastu teksta redaktoru.

Teksta formāta datne nenozīmē, ka viņi ir viegli saprotami, piemēram, pat ļoti laba iztēle varētu nepalīdzēt saprast rastra attēlu, kas pierakstīts teksta datnē.

Datņu formāti

- Binārās datnes.
 - Nepieciešama speciāla programmatūra datņu apskatei un labošanai.
 - Parasti optimizēti ielasīšanai un labošanai.

Datņu formāti

- Izmēra ierobežojumi:
 - formāta ierobežojumi (*TIFF* – 4 Gb, *BigTIFF* teorētiski bez ierobežojuma);
 - datņu sistēmas un OS ierobežojumi (*FAT* – 2 Gb, *FAT32* – 4 Gb).

Datņu formāti

- Datņu nosaukumu ierobežojumi:
 - nosaukuma garums;
 - lielie/mazie burti;
 - ne-ASCII simboli;
 - pilna ceļa garums (ceļš + faila vārds).

Telpiskie datu glabāšanas formāti*

- Rastrattēlu un karšu failu formāti: *tiff, geotiff, jpeg, jp2, png, gif, bmp, hmr, ecw, img, raw, mrsid, ...*
- Vektorattēlu un karšu failu formāti: *dxf, dwg, dgn, svg, eps, wmf, emf, pdf, swf, ...*

* Paplašinājums pats par sevi nenosaka faila formātu! Piemēram, paplašinājums „DRW” var būt failam, kurš veidots ar „Micrografx Draw” vai „Micrografx Designer”, tikpat labi ar „Autocad”, „MacDraw”, „CADS Planner” u.c. – tie visi ir formāta ziņā pilnīgi atšķirīgi faili.

Atribūtdatu glabāšanas formāti*

- Atsevišķi faili: *txt, tab, csv, xls, ods, mdb, dbf, sqlite, db, ...*

* Paplašinājums pats par sevi nenosaka faila formātu!

Datubāzēs glabājas gan
vektor-, gan rastrkartes.

Apvienotie telpisko un atribūtdatu glabāšanas formāti

- *ESRI shapefile, ESRI coverage, ARC/INFO* apmaiņas datne, *ESRI GeoDatabase, MapInfo (mid/mif un tab), Idrisi, GRASS, ILWIS, ...*
- Vietējās datubāzes: *GeoPackage, SpatiaLite (SQLite), MS Access.*

Objektorientēti formāti

- **HDF** – (*Hierarchical Data Format*), var saturēt rastra attēlus, paletes, anotācijas, daudzdimensionālus masīvus utt. , kā arī to grupas. Pastāv *HDF4* un ***HDF5***.
- **NetCDF**- (*Network Common Data Form*). *HDF5* radinieks. Mazliet vienkāršāks formāts salīdzinot ar *HDF5*.
 - Gan ***HDF5***, gan ***NetCDF*** formāti ir plaši izplatīti **zinātnisko datu publicēšanai**.
- **SDTS** – *the Spatial Data Transfer Standard* (*USGS*), paredzēts telpisku datu apmaiņai starp atšķirīgām sistēmām.
- ...

HDF4 ir novecojis formāts, kurš, piedevām, **nesadzīvo** (*GDAL* ietvaros) ar **NetCDF**.

USGS – U.S. Geological Survey.

Karšu projektu datnes

- *.map – *Idrisi (Map Composition File)*.
- *.mxd – *ESRI ArcMap (ArcGIS Map Document)*.
- *.pmf – veido ar *ESRI ArcGIS Publisher*, lasa ar *ESRI ArcReader (ESRI Published Map File)*.
- *.qgs – *Quantum GIS (Quantum GIS Project)*.
- *.qgz – *Quantum GIS (Quantum GIS Project)*
- ...

Nesatur pašus telpiskos un atribūtiskus. Parasti nesavietojami starp dažādām versijām. Idrisi un ESRI veido binārā formā – ar „roku” nevar izlabot kļūdas. *.qgs ir XML formātā – iespējams labot un atgūt informāciju.

*.qgz ir ZIP formāta arhīvs, kura bez *.qgs var vēl glabāties papildus datu krātuve *.qgd SQLite datubāzes formātā.

«QGIS» un datņu formāti

- Dažādu datņu formātu lasīšanai tiek izmantota *GDAL* bibliotēka (<https://gdal.org/>).

Lai varētu kādu noteikta formātu datni atvērt, tad:

1. šo formātu jāatpazīst izmantotai GDAL bibliotēkai (versija, kompilēšanas parametri);

2. QGIS-am jāsaprot ko GDAL ielasījis.

Savukārt GDAL bibliotēka pati izmanto daudz dažādu, katram datņu formātam atbilstošu, bibliotēku.

Lielāka daļa atvērtā koda programmatūru izmanto GDAL karšu datņu lasīšanai un rakstīšanai. Daļēji šo bibliotēku izmanto arī slēgtā koda programmatūra, piemēram, ArcGIS.

Latvijas veģetācija un biotopi

Biol2045

Teksta datnes

Teksta datņu parametri

- Atdalītāji var būt:
 - tabulators, atstarpe;
 - semikols, komats, | ;
 - pāreja uz jaunu rindu;
 - vai cits simbols vai simboli.
- Fiksēta teksta vieta (atdalītāji nav vajadzīgi).
- *Extensible Markup Language (XML)* – paplašināmās iezīmēšanas valoda – saimes datnes.
- *Well-Known Text (WKT)* – labi atpazīstams teksts.

Teksta datnes, kurās izmanto atdalītāju (vienalga kādu) bieži mēdz saukt par **CSV** datnēm, lai gan **CSV** nozīmē „Comma Separated Values” (ar komatu atdalītas vērtības).

Vismazāk pārpratumus rada tabulators. Tā vienīgais trūkums – ne visi teksta redaktori to māc attēlot kā no atstarpes atšķirīgu simbolu.

Teksta datņu parametri

- Skaitļu decimāldaļas atdalītāji:
 - punkts;
 - komats.
- Decimālskaitļi izteikti ar mantisu un kāpinātāju, piemēram, $3,8E-5$ (= 0,000038).

Teksta datņu parametri

- Pāreja uz jaunu rindu:
 - **LF** (*Unix, Linux, FreeBSD, MacOS X*)
 - **CR** (*Mac OS*)
 - **CR + LF** (*DOS, Windows, Symbian OS*)
 - **UNICODE** tabulā atrodami **7** simboli (ieskaitot **LF** un **CR**), kuriem būtu jāveido jauna rinda.

Sarakstā ir iekļauti vēl divi atdalītāji – līniju atdalītājs (U+2028; HTML:   **LSEP**) un rindkopu atdalītājs (U+2029; HTML:   **PSEP**). Šie simboli ir tikai teksta formatēšanai un tie nav komandsimboli.

Līniju beigu simboli (nosaukums angļu valodā; unikoda apzīmējums; kods decimālā skaitīšanas sistēmā).

LF: pāreja uz jaunu rindu, Line Feed, U+000A, 10

VT: stateniskā tabulācija, Vertical Tab, U+000B, 11

FF: jauna lapa, Form Feed, U+000C, 12

CR: atgriezt galviņu, Carriage Return, U+000D, 13

NEL: nākāmā rinda, Next Line, U+0085, 133

LS: līniju atdalītājs, Line Separator, U+2028, 8232

PS: rindkopu atdalītājs, Paragraph Separator, U+2029, 8233

Nesapraستی rindu nobeigumi

Izmanto_LS_teksts.txt x

```
1 <p>The Conference working language is English.
```

```
Scientific topics:
```

```
<li>Systematics, Morphology & Phylogeny;
<li>Baltic Fauna & chorology;<li>Baltic Flora & chorology;
<li>Genetics and Biotechnology;
<li>Conservation Biology;<li>Ecology and Ecosystem Management;
<li>Forest Management & Biological Diversity;
```

File Edit Search Help

```
<p>The Conference working language is English. □□Scientific topics:□<li>Systematics, Morphology & Phylogeny;□<li>Baltic Fauna & chorology;
```

Izmanto_LS_teksts.txt x

```
1 <p>The Conference working language is English.
```

```
2
```

```
line: 1 / 2 col: 0 sel: 0 INS TAB mode: Unix (LF) encoding: UTF-8 (with BOM) filetype: None scope: unknown
```

Ne visi redaktori/sistēmas saprot visus simbolus.

Pirmajā redaktorā redzams, ka ieraksts tiek uzvertts kā viena rindkopa sadalīta pa vairākām rindām.

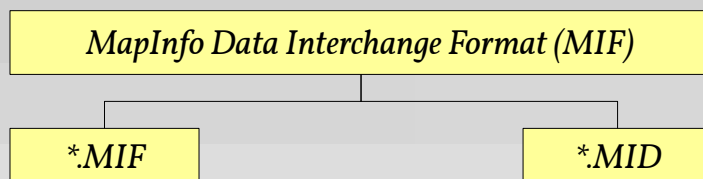
Teksta datņu piemēri

- Datu bāze (atdalīta teksta datne).

"Vieta "	→	"Garums"	→	"dg"	→	"Platums"	→	"dp"
"Aizkraukle"	→	"25 14"	→	25,23	→	"56 36"	→	56,6
"Aizpute"	→	"21 36"	→	21,6	→	"56 43"	→	56,72
"Alūksne"	→	"27 03"	→	27,05	→	"57 25"	→	57,42
"Auce"	→	"22 54"	→	22,9	→	"56 28"	→	56,47
"Baldone"	→	"24 25"	→	24,42	→	"56 46"	→	56,77
"Baloži"	→	"24 03"	→	24,05	→	"56 46"	→	56,77
"Balvi"	→	"27 16"	→	27,27	→	"57 50"	→	57,83
"Bauska"	→	"24 12"	→	24,2	→	"56 25"	→	56,42
"Brocēni"	→	"22 34"	→	22,57	→	"56 42"	→	56,7
"Cēsis"	→	"25 16"	→	25,27	→	"57 19"	→	57,32
"Dagda"	→	"27 32"	→	27,53	→	"56 06"	→	56,1
"Daugavpils"	→	"26 31"	→	26,52	→	"55 52"	→	55,87
"Dobele"	→	"23 17"	→	23,28	→	"56 38"	→	56,63
"Ērgļi"	→	"25 38"	→	25,63	→	"56 54"	→	56,9

Teksta datņu piemēri

- Telpiska datu bāze (vektorkarte)


```

Version 300
Charset "WindowsBalticRim"
Delimiter ","
CoordSys Earth Projection 1, 104
Columns 3
  id Smallint
  Apraksts Char(32)
  Vertiba Decimal(7, 3)
Data

Pline 20
24.432854 57.811151
24.432854 57.617937
..
  
```

MIF/MID ir piemērots formāts, kad karti jāveido „ar roku”.

Teksta datņu piemēri

- Telpiska datu bāze (vektorkarte)

The Drawing eXchange Format (DXF)

0	0	8	30
SECTION	SECTION	Valsts	0.000000
2	2	62	0
HEADER	TABLES	4	VERTEX
9	0	66	8
\$EXTMIN	ENDSEC	1	Valsts
10	0	40	10
300000.000000	SECTION	1.000000	471133.399000
20	2	41	20
154000.000000	BLOCKS	1.000000	316873.736000
9	0	0	30
\$EXTMAX	ENDSEC	VERTEX	0.000000
10	0	8	0
780000.000000	SECTION	Valsts	VERTEX
20	2	10	8
454000.000000	ENTITIES	472833.677522	Valsts
0	0	20	10
ENDSEC	POLYLINE	315185.656896	470250.676214

Nāk no CAD (Computer Aided Design) lietotnēm. Ir dažādas versijas. Izstrādāja un uztur «Autodesk». Nejaukt ar AutoCAD Binary DXF, kurā skaitliskās vērtības ir pierakstītās binārā formā.

Teksta datņu piemēri

- *WKT* formāta teksta datne.

```
id|wkt|apraksts
```

```
1|LINESTRING(172.07 -43.60, 172.15 -43.57)|cels1
```

```
2|LINESTRING(172.07 -43.60, 171.92 -43.54, 171.88 -43.58)|cels2
```

- Ģeometrisko objektu veidi kartogrāfiskām vajadzībām:
 - *POINT*;
 - *LINESTRING*;
 - *POLYGON*;
 - *MULTI-(POINT, LINESTRING, POLYGON)*;
 - *GEOMETRYCOLLECTION*.

WKT – Well-Known Text format.

WKT var tik izmantots datu apmaiņai kā arī glabāšanai datubāzēs, kas uztur telpiskus datus. Ir virknē vēl citu ģeometrisko objektu veidi, bet tos neatbalsta ne PostGIS, ne Spatialite.

Vēl cits WKT piemērs (lai arī nedaudz sagrozīts) ir shape faila PRJ fails. Viena no atšķirībām – viss ieraksts atrodas vienā rindā.

WKT un WKB formāta lauki

- Gan *WKT*, gan *WKB* formātu izmanto ne tikai kā atsevišķas datnes, bet arī kā telpiskās informācijas ierakstu dažādās tabulās.
- Šo datu pieraksta formātu var izmantot, piemēram, atdalīta teksta datnēs (*CSV files*).
- Formāti iekļauti „*OpenGIS® Implementation Standard for Geographic information - Simple feature access*”. Divas daļas:
 - *Part 1: Common Architecture*;
 - *Part 2: SQL Option*
Sauc par *OGC SFS (Simple Feature for SQL)*.

WKB – Well-Known Binary format.

OGC – Open Geospatial Consortium.

Teksta datņu piemēri

- Rastra attēls

```
#define count_width 48
#define count_height 16
static char count_bits[] = {
0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,
0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,
0x00,0x00,0x00,0x00,0x3c,0x30,0x3c,
0x38,0x38,0x30,0x66,0x38,0x66,0x0c,
0x0c,0x38,0x66,0x30,0x60,0x06,0x06,
0x30,0x66,0x30,0x60,0x06,0x06,0x30,
0x66,0x30,0x38,0x3e,0x3e,0x30,0x66,
0x30,0x60,0x66,0x66,0x30,0x66,0x30,
0x60,0x66,0x66,0x30,0x66,0x30,0x60,
0x66,0x66,0x30,0x66,0x30,0x66,0x66,
0x66,0x30,0x3c,0x30,0x3c,0x3c,0x3c,
0x30,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,
0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,0x00,
0x00,0x00,0x00,0x00};
```

X BitMap

0 1366 1

(ļoti palielināts,
redzami atsevišķi pikseļi)

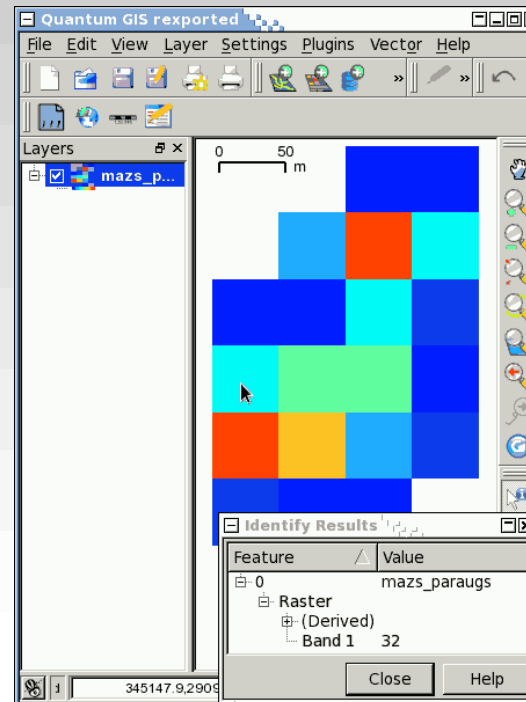
X BitMap fails ir tāds kā C valodas izpildāms kods. Senatnīgs formāts.

Teksta datņu piemēri

- Rastrkarte

ARC/INFO ASCII Grid Files

```
ncols      4
nrows     6
xllcorner 345125.8
yllcorner 290860.6
cellsize  50.0
NODATA_value -9999
-9999 -9999 5 2
-9999 20 100 36
3 8 35 10
32 42 50 6
88 75 27 9
13 5 1 -9999
```


XML saimes formāti

- **GML** (*Geography Markup Language*)
The Open Geospatial Consortium, Inc (OGC)
ISO 19136:2007
- **ArcXML** (*Arc eXtensible Markup Language*)
ESRI
- **KML** (*Keyhole Markup Language*)
KMZ – kompresēts KML + pievienotie faili
Google un OGC
- **SVG** (*Scalable Vector Graphics*)
W3C

Diezgan neērti
lasīšanai/labošanai parastā
teksta redaktorā.

Karšu apkopojumi

- Rastrkaršu apkopojumi – virtuālās kartes (**.vrt*), *Idrisi* attēlu grupas (**.rgf*), ... Veido mozaīkas vai daudzkanālu kartes. Parasti ir parasti teksta vai *xml* faili, kuros ir atsauces uz rastrkartēm.

Latvijas veģetācija un biotopi

Biol2045

Binārās datnes

Vektorkartes

- **ESRI:**
 - *ArcInfo Coverage* (direktorija ar daudz datnēm);
 - *Shapefile* (vairākas datnes);
 - *File GeoDatabase (File GDB)* (direktorija ar daudz datnēm).
- *Bentley Microstation DGN* formāts.
 - Pirms 8. versijas (*GDAL* lasa).
 - 8. versija (nepieciešama slēgtā koda bibliotēka; formāta apraksts pieejams par maksu).

ArcInfo Coverage – piemērs, kādēļ ir slikti slēgtie failu formāti. Kādreiz tas bija ESRI GIS programmatūras pamatformāts. Mūsdienās ArcGIS ar pamatlīcenci to nemāk atvērt. GDAL lasa.

Par *ArcInfo Coverage* pēcteci uzskatāms *File GDB*, kurš, savukārt ir pilnība aizstājis, nu jau par nepiemērotu telpisko datu glabāšanai atzīto, ESRI *Personal GeoDatabase (Personal GDB)*.

Lai varētu lasīt un rakstīt ar ne-ESRI produktiem *File GDB*, jāizmanto slēgtā koda „ESRI *FileGDB API*” bibliotēku, kura atbalsta tikai sākot no ArcGIS 10 veidotās *File GDB*. **Tikai lasīšanai** var izmantot atvērta koda bibliotēku „*OpenFileGDB*”. Papildus ieguvums – iespējams atvērt sākot no ArcGIS 9 veidotās *File GDB*, kā arī lasa „sazipotu” *File GDB* (datnes paplašinājumam jābūt „.gdb.zip”).

Vektorkartes

- *DWG – DXF* binārā versija.
- *MapInfo TAB* datne (sastāv no vairākām datnēm: *vaards.dat, vaards.id, vaards.map, vaards.tab*).
- *SpatiaLite* datubāzes datne.
- *GeoPackage*.
- ...

Sākot no „AutoCAD” 10. versijas pastāv AutoCAD Binary DXF, kurā skaitliskās vērtības ir pierakstītās binārā formā. DWG ir pilnībā bināra datne.

SpatiaLite datne ir binārā formā. Pašā ģeometrijas laukā telpiskie dati var glabāties vai nu binārā, vai teksta formātā.

Rastrkartes

- Rastattēls + *world* datne vai metadatu palīgdatne. Ne vairāk kā trīs krāsu kanāli + alfa (caurspīdīguma) kanāls. *TIFF* formata datnē iespējams saglabāt vairāk kanālus.
- Koordinātas pašā failā – *GeoTIFF*, *MrSID*, *JPEG2000*, *ECW*, *Erdas Imagine (.img)*, ... Parasti iespējams saglabāt vairāk neka tika 4 kanālus.
- Datubāzes failā – *Spatialite*, *GeoPackage*.

MrSID un ECW ir slēgti formāti, kuru lietošanu ierobežo šo formātu licences. Labāk tā vietā izmantot *JPEG2000*, kas daļēji ir brīvi lietojams.

Rastrkartes

- Vērtību masīvs (*raw*) – *Idrisi Raster Format* (*.rst – vērtības, *.rdc – apraksts, *.smp – palete, *.ref – koordinātu sistēma), *BSQ*, *BIL*, *BIP*, ... Vērtību virkne. Atsevišķā datnē tiek norādīts cik biti atvēlēti vienai vērtībai, cik aiļu un rindu dotajā masīvā, kā arī kādā secībā ierakstīti dati. Vienā datnē var būt vairāki kanāli.

Pierakstīti var secīgi kanālus (*BSQ* – band sequential) (vispirms pirmais kanāls, tad otrais u.t.t.), pikselus (*BIP* – band interleaved by pixel) (vispirms visi pirmās rindas pirmās ailes pikseli, tad pirmās rindas otrās ailes u.t.t.), vai rindas (*BIL* – band interleaved by line) (vispirms visu kanālu pirmās rindas, tad otrās rindas u.t.t.).

Latvijas veģetācija un biotopi Biol2045

**Kartēšanā biežāk izmantotie
rastrattēlu datņu formāti**

Biežāk lietotie rastrattēlu datņu formāti

Piesaistei koordinātām vajag *world* vai metadatu datni!

- *Joint Photographic Experts Group* izstrādātais formāts fotogrāfijām (*.jpg, *.jpeg, *.jpe).
- *CompuServe's Graphics Interchange Format* (*.gif).
- *World Wide Web Consortium* izstrādātais *Portable Network Graphics* (*.png).
- *Microsoft Windows Bitmap formatted image* (*.bmp).
Nekompresēts attēls.

Datņu vārdu paplašinājumi nenosaka datnes formātu un otrādi.

GeoTIFF != JPG + geotag

Pēdējais ir fotografēšanas punkta koordinātas, turpretī GeoTIFF ir karte (koordinātām piesaistīts attēls).

Rastrattēlu datņu formāti (turpinājums)

- *Tagged Image File Format* (*.tif, *.tiff). Vairākas versijas. Iecienījuši tipogrāfijās. Ir versija telpiski piesaistītu karšu glabāšanai (*GeoTiff*).
- *JPEG 2000* (*.jp2, *.j2k), izstrādāja *Joint Photographic Experts Group*, izmanto citus (piedevām, dažādus) saspiešanas algoritmus nekā *JPG*. Pie vienādiem failu izmēriem *JPEG 2000* formāta attēls ir ar mazāk kropļojumiem kā *JPG*. Ir paredzēta vieta koordinātām.

JPEG 2000 tiek izmantots samērā sarežģīts un resursietilpīgs saspiešanas / atspiešanas algoritms. *JPG 2000* standartam ir vairākas daļas. Tikai pirmā daļa ir bezmaksas lietošanai.

GDAL atbalsts (2017.11.16) izmantojot dažādas bibliotēkas:

JP2ECW vajag ECW SDK;

JP2KAK Kakadu bibliotēku;

JP2Lura vajag Lurawave bibliotēku;

JP2MrSID vajag MrSID SDK;

JP2OpenJPEG vajag OpenJPEG bibliotēku (v2).

Rastrattēlu datņu formātu salīdzinājums

Formāts	Krāsu dziļums, bitos	Cik krāsas var indeksēt, bitos	Iespējama caurspīdība	Faila saturs saspriests	Attēla bojājumi	Iespējami vairāki attēli vienā	Animācijas iespējas	CMYK atbalsts
BMP	1, 4, 8, 16, 24, 32	1, 4, 8	—	—	—	—	—	—
TIFF	1, 4, 8, 16, 24, 32, 40, ...	1, 4, 8	maska	— / +	— / +	+	—	+
GIF	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	indekss	+	—	+	+	—
JPG	8, 24, 32	—	—	+	+	priekšapskatei	—	— / +
PNG	1, 2, 4, 8, 16, 24, 48	1, 4, 8	indekss / maska	+	—	—	—	—
WebP	12, 20, 24	? (≤8)	maska	+	— / +	+	+	—

WebP krāsu indeksēšana nav pieejama lietotājiem. Notiek automātiski, ja izmanto bezzudumu saspiešanu un ir ne vairāk ka 256 krāsas.

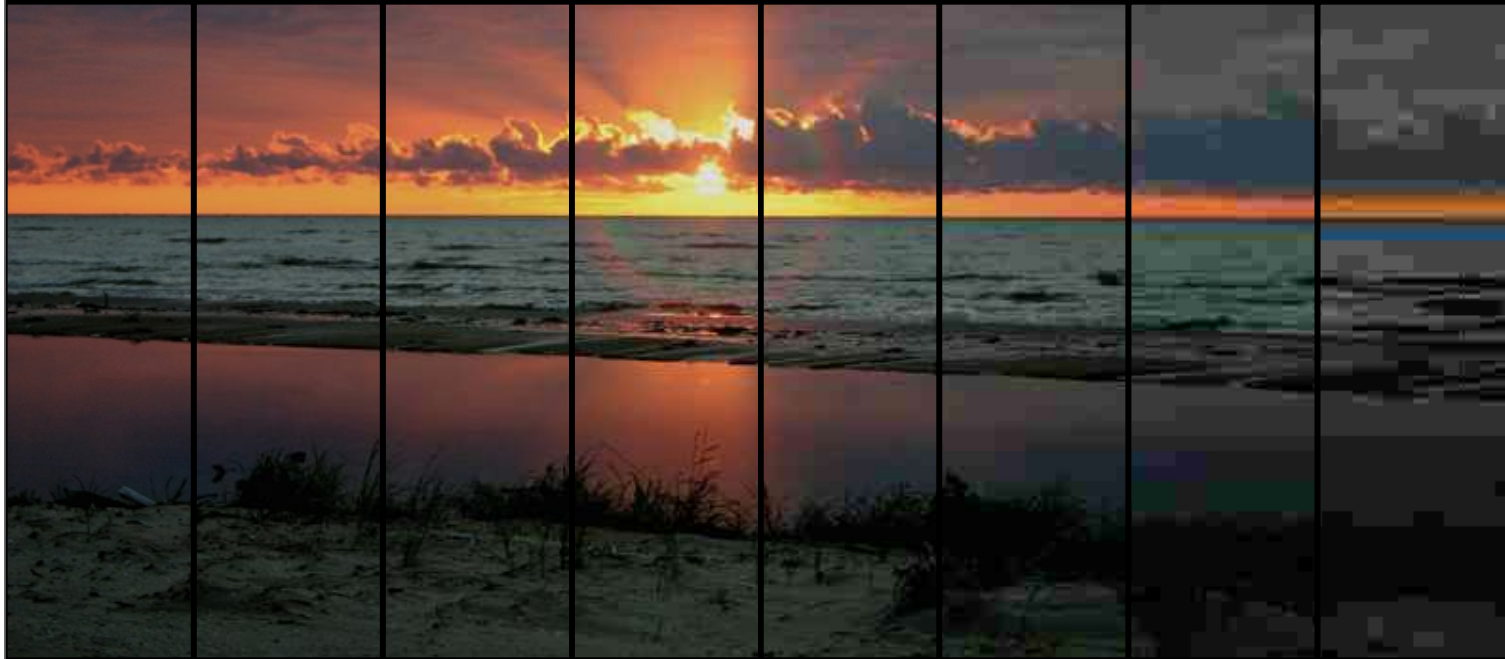
Latvijas veģetācija un biotopi :: Biol2045

JPG kompresija

mazāk

← saspiešana →

vairāk

labāka

← kvalitāte →

sliktāka

Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

Veidots kā mozaīka no 8 attēliem, kuri saglabāti atsevišķi ar dažādu kompresijas pakāpi. Kreisā puse ir veidota no attēla ar vismazāko kompresiju, labā – ar visaugstāko.

JPG kompresijas radītie kropļojumi

Attēla izmērs: 400×600, kvalitāte: 90, nokrāsu samazināšana: nav.

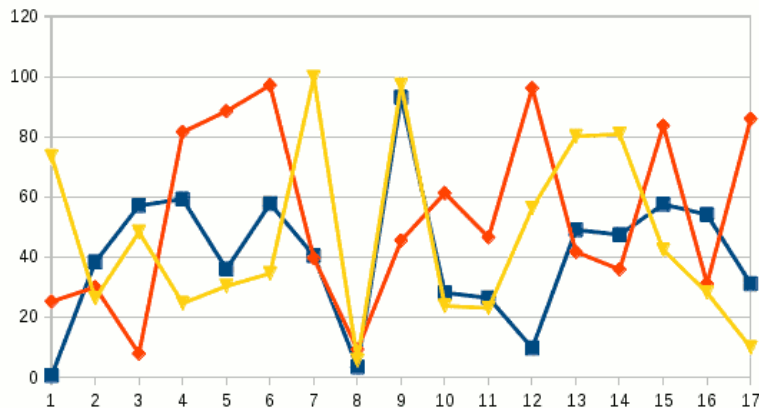
Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

JPEG „klupšanas akmens” ir lēzenas toņu pārejas un smalki zīmējumi.

JPG kompresijas radītie kropļojumi

- PNG attēls bez kropļojumiem. 24 bitu datnes izmērs ~39,3kb. Ar optimizētu krāsu dziļumu (bitu skaitu pikselī) – ~10,8 kb.
- JPG – kompresija: 90, datnes izmērs: ~48,8 kb.

No dotā piemēra redzams, ka JPG formāts nav domāts grafiskiem attēliem. Tas ir pielāgots fotogrāfiju glabāšanai.

Zīmējumiem un grafikai jāizmanto tādi formāti kā PNG.

JPG kompresija

- Formāts paredzēt fotogrāfiju glabāšanai.
- Raibāki attēli ir mazāk jutīgi pret *JPG* kompresijas kropļojumiem.
- Fotogrāfijās ar vienmērīgām krāsu pārejām jāizmanto maza kompresijas pakāpe (ne lielāka par 5, tas ir, kvalitātei jābūt ne sliktākai par 95 %).
- *JPG* formāts nav piemērots grafisku attēlu glabāšanai.

Latvijas veģetācija un biotopi

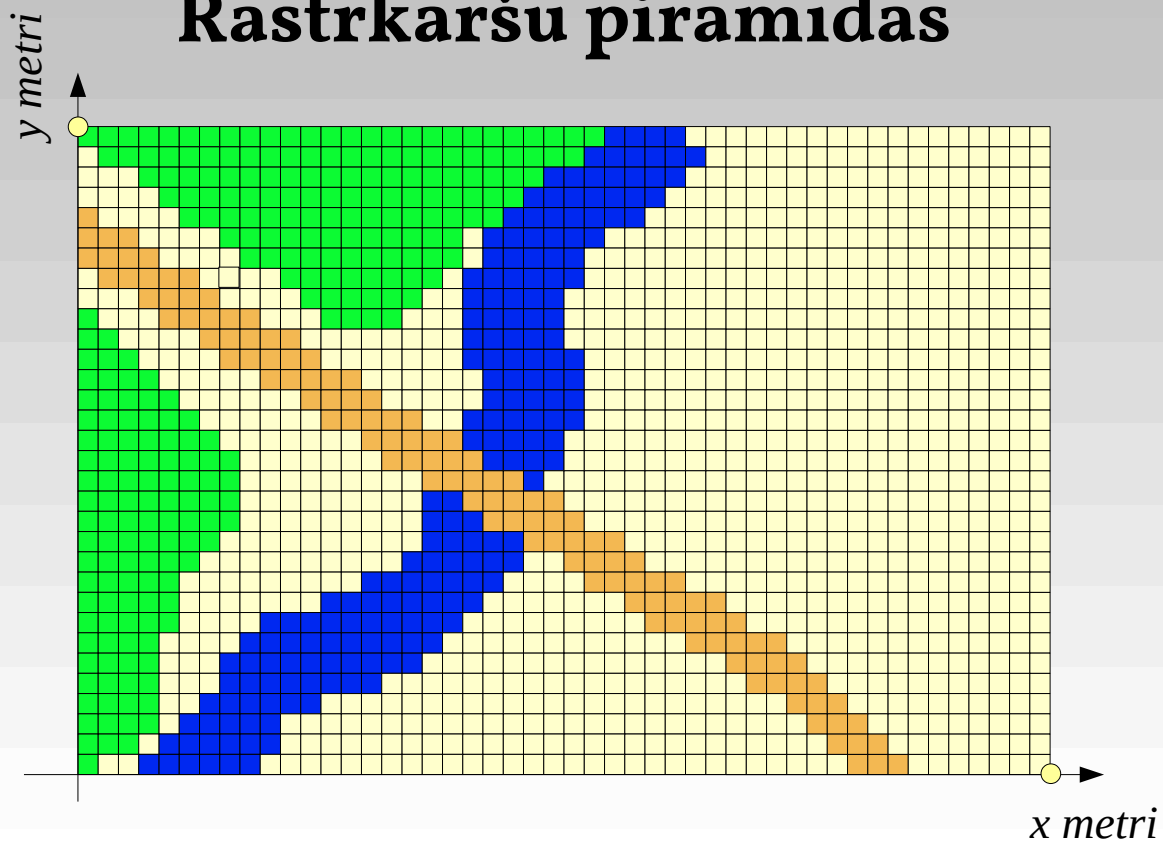
Biol2045

Rastrkaršu piramīdas

Latvijas veģetācija un biotopi :: Biol2045

Rastrkaršu piramīdas

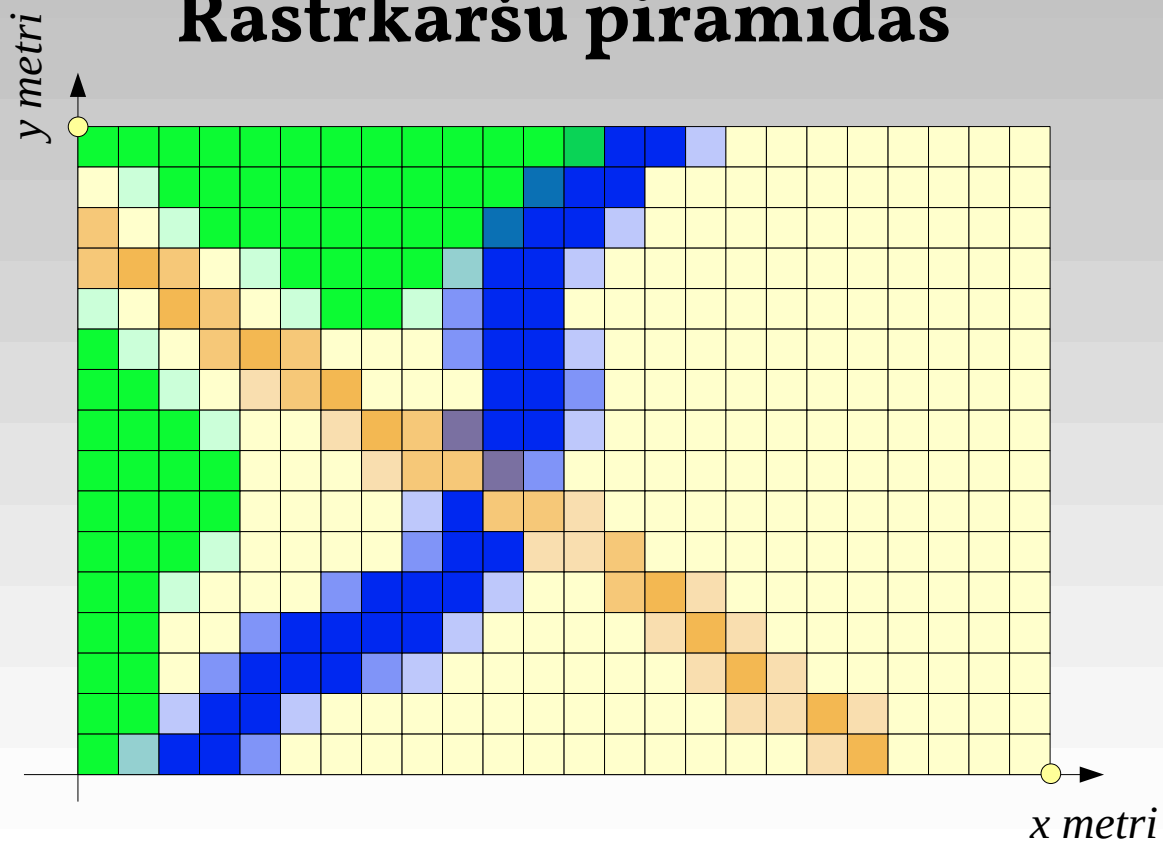

Pikseļi: 48×32

Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

Rastrkaršu piramīdas

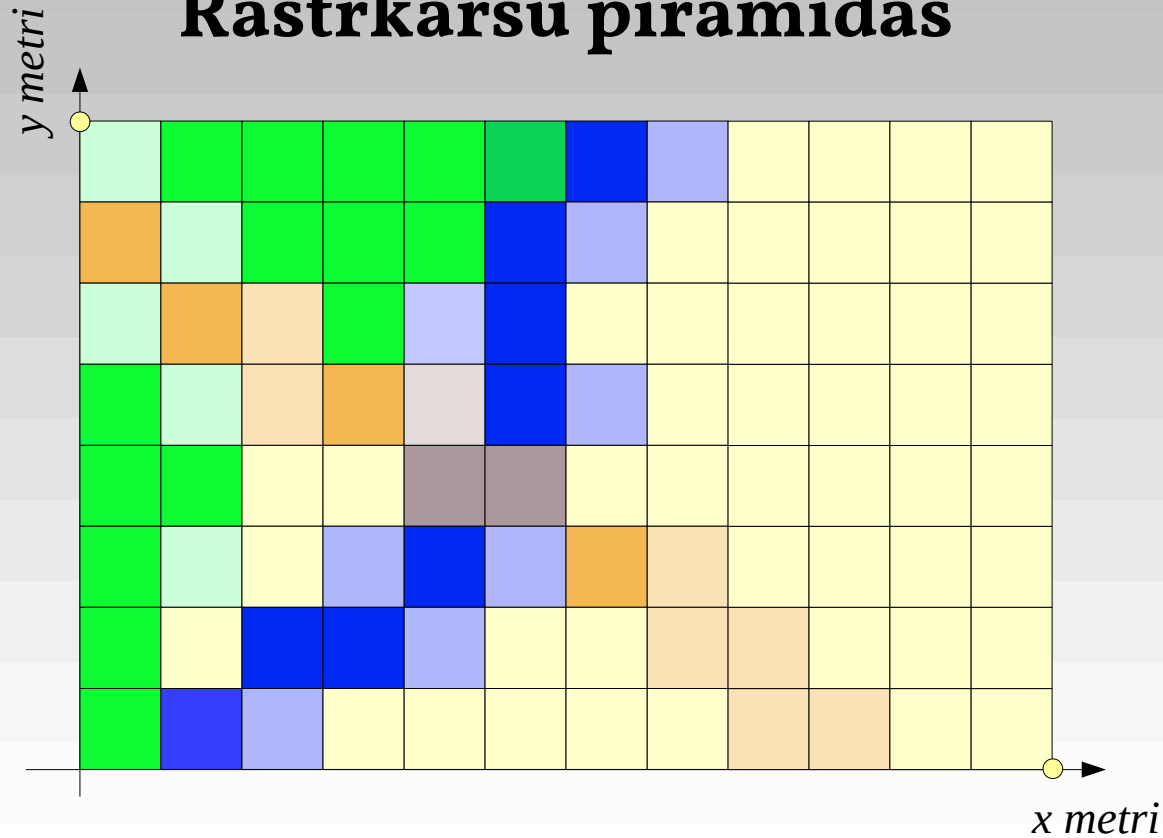

Pikseļi: $48 \times 32 \Rightarrow 24 \times 16$

Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

Rastrkaršu piramīdas

Pikseļi: $48 \times 32 \Rightarrow 24 \times 16 \Rightarrow 12 \times 8$

Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

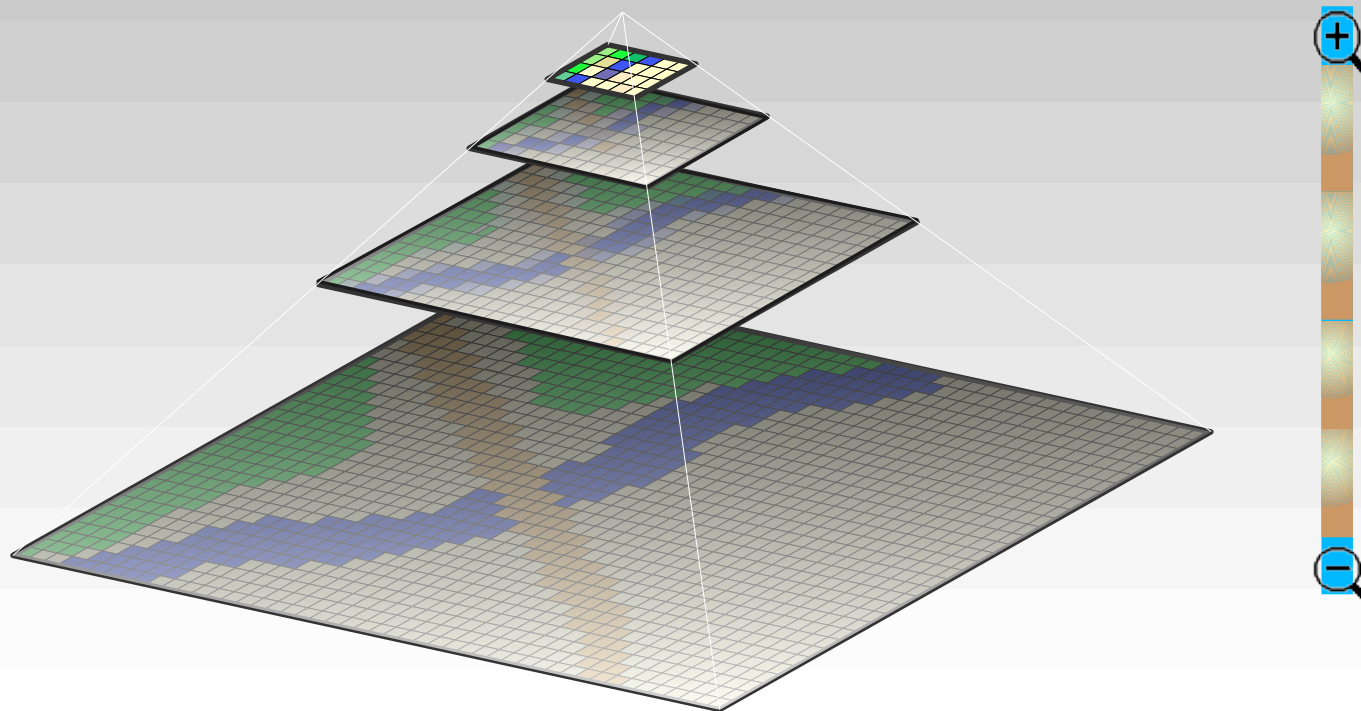
Rastrkaršu piramīdas

Pikseļi: $48 \times 32 \Rightarrow 24 \times 16 \Rightarrow 12 \times 8 \Rightarrow 6 \times 4$

Latvijas veģetācija un biotopi :: Biol2045

Kādēļ „piramīda”?

Atkarībā no datnes formāta, piramīdas var atrasties tai pašā datnē, kur karte, vai arī atsevišķā datnē.

Telpisko datu digitālā apstrāde :: © Kārlis Kalviškis, 2021.

Latvijas veģetācija un biotopi

Biol2045

Datu servisi

Attālinātie dati

- Datubāzes „lokālajā tīklā” (nepieciešams serveris):
 - PostGIS (PostgreSQL), MySQL/MariaDB, Oracle, MS SQL ...
- Tīmekļa serveri balstīti uz atvērtiem standartiem:
 - *Web Map Service (WMS)* (attēls);
 - *Web Feature Service (WFS)* (aptaujājama karte, var veidot savu simboloģiju).
 - *Web Coverage Service (WCS)* (pārklājumi – laikā un telpā saistīti dati).

Serveris lokālajā tīklā var būt tikpat labi tas pats dators, pie kura strādā, kā dators blakus istabā vai citā kontinentā.

WMS – lietotājs saņem serverī sagatavotu rastrkarti.

WFS – lietotājs saņem vektorkarti. Tajā var veikt aptaujas gan telpiskajos, gan atribūtdatos. Attēlošanai pielieto savu simboloģiju.

WCS – dati izmantojami lietotāja veidotos modeļos. Dati var būt daudzdimensionāli.

Latvijas veģetācija un biotopi Biol2045

QGIS „iedzimtās” vektorkartes

Vektorkartes kā vietējās datnes

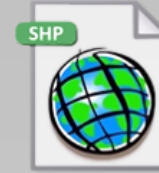
- *Shapefile*;
- *SpatiaLite*;
- *GeoPackage*.

Daži to sauc par
„apveidfailu”.

ESRI Shapefile

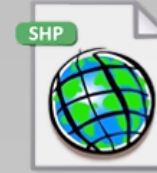

Shapefile formāta vēsture

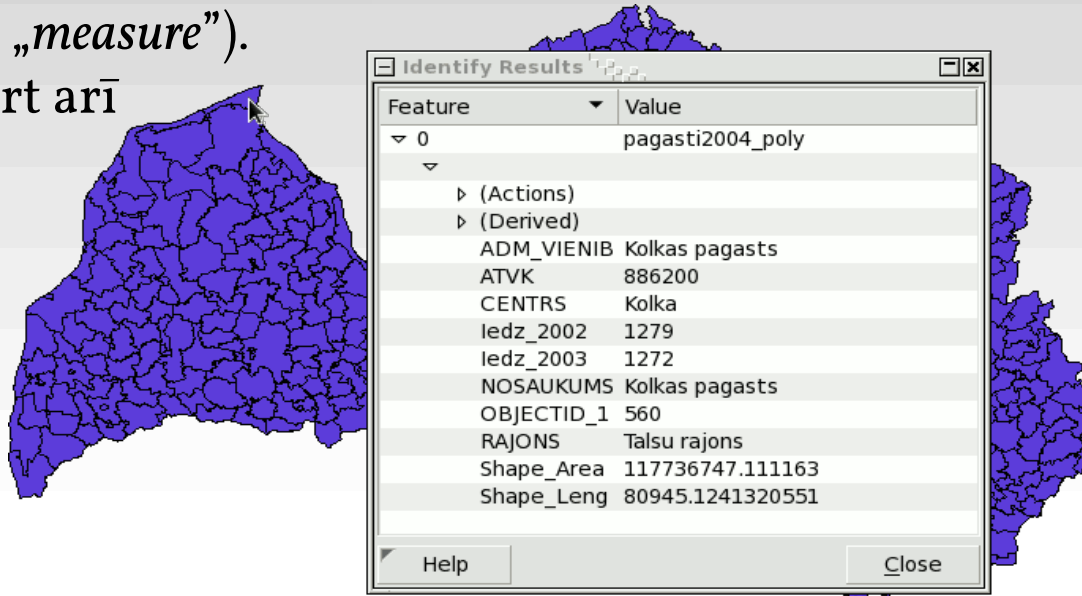
- Sens formāts.
- Formātu izveidoja *Environmental Systems Research Institute (ESRI)* pagājušā gadsimta 90-os gados.
- Formāts ir publiski pieejams:
„*ESRI Shapefile Technical Description
An ESRI White Paper—July 1998*”.

Formāta apraksta publiskā pieeja tomēr nenodrošina, ka visas programmas saprot un māk izmantot visas shapefile iespējas.

Telpiskie dati un atribūtdati

- Telpiskie dati var būt vai nu 2- vai 3-dimensionāli (x, y, z).
- Var saturēt lietotāju brīvi izvēlētu vērtību **m** (no vārda „*measure*”).
To var uztvert arī kā ceturto dimensiju.

Nav gadījies bieži sastapt „m” vērtības izmantošanu.

Shapefile formāta „datnes” uzbūve

- Pamatdatnes:
 - *karte.shp* – telpiskie dati;
 - *karte.shx* – indeksa datne;
 - *karte.dbf* – atribūtdati.

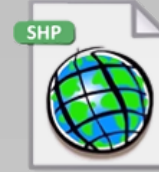

Shapefile formāta „datnes” uzbūve

- Papildus datnes:
 - *karte.prj* – projekcijas datne;
 - *karte.cpg* – atribūtdatu tabulas teksta kodējums;
 -
 - *karte.qpj* – „QGIS” veidots projekcijas fails (novecojis);
 - *karte.shp.xml* – *shapefile* datnes apraksts (metafails);
 - *karte.sbn* – telpiskais indekss binārā formā, izmanto ESRI programmatūra;
 - *karte.?x?* – dažādu indeksu datnes;
 - *karte.???* – citas piederīgas datnes.

Teorētiski pašā DBF datnē var saglabāt teksta kodējuma nosaukumu, bet parasti tas izpaliek. Tai vietā var lietot CPG datni.

*.sbn un *.?x? var radīt nepatīkšanas, ja vienu un to pašu datni pamīšus labo gan „ArcGIS”, gan kādu ne-ESRI produktu. Programmatūrām var veidoties dažāda izpratne par to, kas ticis pievienots, dzēsts un labots. Tādēļ šos indeksa datnes, ja notiek Shapefile datnes pārnese, jādzēš. Tas, protams, neattiecas uz *.shx datni. Indeksa datnes nav jādzēš, ja karte paredzēta lietot tikai skatīšanās režīmā.

Shapefile formāta telpiskie dati

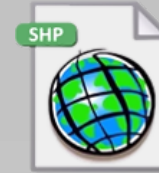
- Vienā *shape* failā var būt tikai:
 - vai nu **punktveida** objekti (*points*),
 - vai nu **līnijveida** objekti (*lines*),
 - vai nu **laukumveida** objekti (*polygons*).
- Failā var glabāties nesakārtoti vektordati (pārklāties laukumi utt.).
- Topoloģijas izveidi un uzturēšanu nodrošina izmantotā programmatūra.

Teksta kodējumi (nepilnīgs saraksts)

Kodējuma veids	ID	Valodu grupa
ANSI Windows-1252	1252	Rietumeiropas
ANSI Windows-1257	1257	Baltijas
Unikods UTF-8	65001	

UTF-8 katrs nelatīņu burts rakstās ar diviem simboliem, attiecīgi vajag platāku lauku. Piemēram, vārdā „šķēres” ir 9 simboli.

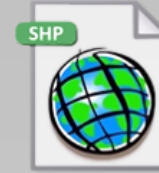
Shapefile atribūtdatu labošana

- *QGIS*
Labot saturu atsevišķi katram objektam.
- *QGIS*
Slāņa īpašības/Lauki (ļauj labot tabulas struktūru).
- *QGIS*
Atribūtdatu tabula (ļauj labot tabulas saturu).

Shapefile atribūtdatu labošana

- Ar *Ooo.Calc (LibreOffice Calc)*.
- Ar *MS Office Excel* (līdz 2003).
- Ar kādu datu bāzu vadības sistēmu, kas lasa un raksta atbilstošās versijas (*Dbase IV/FoxBase*) *DBF* datnes.

dbf uzbūve

- Pieļaujamo lauku veidi:
 - Teksts: C,254.
 - Vesels skaitlis: N,9,0 (4 bairi).
 - Daļskaitlis: N,19,17 (8 bairi, peldošā komata skaitlis)
(*OpenOffice.org* pieļauj 19,15).
 - Jā/Nē lauks: L (viena simbola lauks, kurš pieņem tikai ieraksta vērtības 'T', 'F', 'Y' un 'N' (piem., *QGIS*) vai 'I' un 'O' (piem., *ArcGIS*)). Tiešā veidā izveidot šo lauku nepiedāvā ne *QGIS* ne *ArcGIS*.
 - Datums: D (8 simboli, ievadlaukā – 10 simboli).

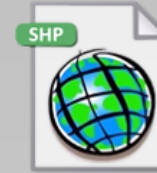
DBF datnes labošana ārpus QGIS

- Nedrīkst izmest vai pievienot jaunus ierakstus
- Nedrīkst mainīt ierakstu secību
- Var pievienot jaunus laukus
- Var dzēst laukus
- Var mainīt lauku garumu un secību

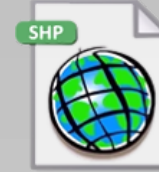
Shapefile formāta priekšrocības

- Atvērts formāts.
- Lielākā daļa ĢIS programmatūru to saprot.
- Vienkāršs pēc savas struktūras.

Shapefile formāta ierobežojumi

- Pamatā tie ir DBF IV formāta ierobežojumi:
 - **neuztur .NULL.** (NaN) vērtību (o != .NULL.);
 - **lauku nosaukumā** var būt tika **10 simboli** (latīņu burti + cipari + „_”);
 - var būt tikai **255 lauki**;

Shapefile formāta ierobežojumi

- DBF IV formāta ierobežojumi (turpinājums):
 - uzturētie datu veidi:
 - peldošā komata skaitļi (13 simboli), kurus pieraksta kā tekstu;
 - veseli skaitļi (4 vai 9 simboli);
 - datums (8 simboli), kuru pieraksta kā tekstu;
 - teksts (ne vairāk kā 254 simboli).
- Tikai viena atribūtdatu tabula.
- **.dbf* un **.shp* datņu (katras) **izmērs nedrīkst pārsniegt ~2 gigabaitus** ($2^{31} - 1 = 2\ 147\ 483\ 647$ bitus).

Ja reālos skaitļos pieraksta kā tekstu:

- aizņem daudz vietas;
- ja cipari vairāk kā 12, tad skaitlis tiek noapaļots.

Laikam nav speciāla lauka.

Diemžēl ir ESRI produkti, kuri pieļauj formāta aprakstam neatbilstošu datņu veidošanu pārsniedzot datņu izmēra ierobežojumus. Kad tādu datni mēģina pievienot «QGIS» projektam, tiek attēloti tikai daļa no datnē esošajiem objektiem.

Pielietojums

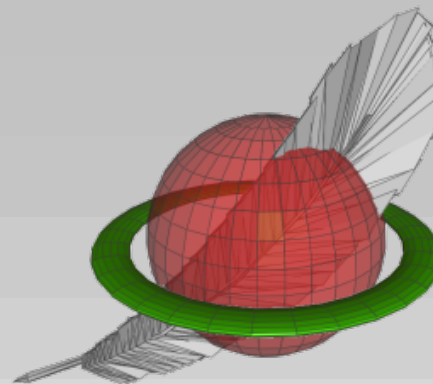
- Ministru kabineta noteikumi Nr.940
Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un
apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī
mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu
(spēkā esoši, 29.10.2020)

Pielietojums

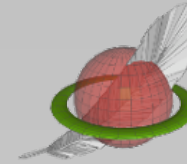
- Ministru kabineta noteikumi Nr.940
 - [..]
15. Eksperts veic pārbaudi dabā un iesniedz atbildīgajai institūcijai atzinumu, kura saturs atbilst normatīvajiem aktiem sugu un biotopu aizsardzības jomā, kā arī mikrolieguma kartoshēmu digitālā veidā vektordatu formā (.gml, .dwg, .dxf, .dgn vai **.shp** datņu formā) LKS-92-TM koordinātu sistēmā. Eksperts atzinumā ietver šo noteikumu 13.punktā minēto izvērtējumu.
[..]

Izcēlums mans.

Spatialite datubāze

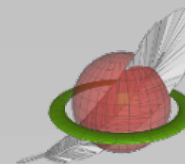

SpatiaLight vēsture

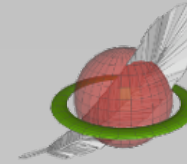
- Salīdzinoši jauns formāts.
- Balstas uz *SQLite* datubāzi (pamatautors *Dwayne Richard Hipp*).
- Formātu un atbilstošās bibliotēkas *Alessandro Furieri* sāka veidot 2008. gadā.
- <http://www.gaia-gis.it/gaia-sins/>

SpatiaLite

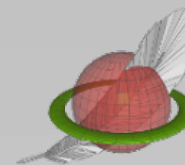

- Viens fails, viens vai vairāki slāņi.
- Gan vektorkartes, gan rastrkartes.
- Ilgu laiku bija viens no diviem QGIS „iedzimtajiem” datņu formātiem (otrs ir *Shapefile* formāta datnes).
- Sākot no 2013. gada, ESRI programmatūra „ArcGIS” (10.2) atbalsta *SpatiaLite*.
- Telpiskos datus *SpatiaLite* formātā var izmantot arī „AutoCAD Map 3D” lietotāji.

SpatiaLite telpiskie dati

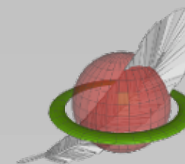

- Katrs telpisko datu veids savā slānī:
 - punkti (*points*);
 - līnijas (*lines*);
 - daudzstūri (*polygon*);
 - punktu grupas (*multipoints*);
 - līniju grupas (*multilines*);
 - daudzstūru grupas (*multipolygon*);
 - rastrkarte.
- Vienā datubāzē var būt vairāki, dažāda veida, slāņi.

SpatiaLite ēnas puses

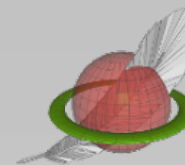
- Aizvien vēl attīstās. Pašlaik 5. versija. (5.0.1, 2021.07.07). *Android OS* pieejama tikai 4.3.0 versija.
- Rastru glabāšanai paralēli izmanto veco *libRasterLite* versiju 1.1g (2013.05.05), kuru pamazām aizstāj ar *libRasterLite2* (pašlaik 1.1.0-beta1, 2020.08.24).

Spatialite ēnas puses

- *GDAL (OGR)* kompilējot bez papildus parametriem neiekļauj *SQLite* atbalstu.
- Komandas *ogr2ogr* noklusētais faila formāts ir *Shape* fails.

Spatialite nākotne

- Visticamāk, šim formātam **nav nākotnes**, jo to pilnība aizstāj **GeoPackage** formāts.

Ģeosainis.

GeoPackage

OGC – Open Geospatial Consortium.

Īsumā par *GeoPackage*

- OGC izstrādāts atvērtais standarts telpiskiem datiem.
- Pirmo reizi publicēta 2014. gadā.
- Balstās uz *SQLite 3*.
- Vektor-, rastr- un atribūtdatiem.
- Lielākais izmērs ~140Tb, tā kā pamatā ierobežo datņu sistēma nevis datnes formāts.

Īsumā par *GeoPackage*

- Pieņemtais datnes vārda paplašinājums – „.gpkg”.
- Standarta apraksts:
<http://www.geopackage.org/spec/>
- SQLite uzturētie datu veidi:
<https://www.sqlite.org/datatype3.html>

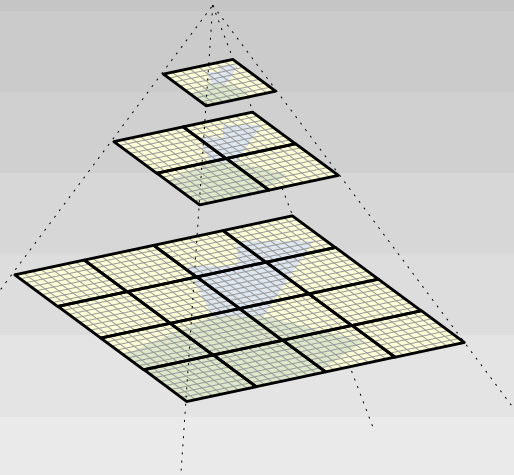
GeoPackage vektorkartes

- Katrs ģeometrijas veids savā slānī:
 - punkti (*points*);
 - līnijas (*linestrings*);
 - daudzstūri (*polygons*);
 - punktu grupas (*multipoints*);
 - līniju grupas (*multilinestrings*);
 - daudzstūru grupas (*multipolygon*);
 - rastrkarte.
- Vienā datubāzē var būt vairāki slāņi.

GeoPackage rastrkartes

- Rastrkartes glabājas kā sadalīti attēli piramīdās (*a tile-based pyramid structure*).
- Gabaliņiem (*tiles*) tiek izmantots *JPG* vai *PNG* formāts.
 - Sastopams arī *WebP* formāts, bet tas nav iekļauts *GeoPackage* pamatspecifikācijā – nepieciešams papildinājums „*WebP extension*”.

tile – flīze

GeoPackage atribūtdati

- Var būt dažādi, atbilstoši SQLite uzturētajiem, datu veidi (uzskaitīti pamatveidi):
 - teksts (*text*);
 - veseli skaitļi (*integer*);
 - daļskaitļi (*real*);
 - binārie dati (*BLOB – a binary large object*);
 - loģiskie (*boolean*, glabājas ka *integer* (1 vai 0));
 - laiku pieraksta kā *text*, *real* vai *integer* datus.
- Saprot ierakstu, kas apzīmē „nav datu” (*NULL*).

blob – lāse, kukurznis, pikucis – vārdu spēle. Norāda uz šī datu veida „izplūdušo” dabu. Iespējams glabāt gandrīz jebko, tai skaitā datnes nepārmainītā formātā, piemēram, dažāda formāta dokumentus, fotogrāfijas u.t.t..

GeoPackage pielietojums

- Diezgan daudzas programmatūras nodrošina darbu ar *GeoPackage*.
- Vektoru atbalsts jau no **GDAL** 1.11. versijas Lasīt/rakstīt +rastra atbalsts sākot no 2.0. Vēlams lietot vismaz 2.2. versiju.
- **QGIS** lasa/raksta vektordatus sākot no 2.10.1. versijas. Rastra datus sākot no 2.18. versijas.
- **ESRI ArcGIS Desktop** lasa/raksta vektorus sākot no 10.2.2. versijas. Rastra atbalsts sākot 10.3 versijas. **ArcGIS Pro** lasa vektorus sākot no 1.1. versijas. Rastra atbalsts sakot no 2.0 versijas.

Ar laiku GeoPackage varētu aizstāt ESRI Personal GeoDataBase (Personal GDB), ja vispār tas būs vajadzīgs. Pašlaik pamatformāts darbvirsmas ESRI produktos ir File GeoDataBase (File GDB), pilnība aizstājot **kādreiz** lietoto Personal GDB.

GeoPackage pielietojums

- <https://www.geopackage.org/implementations.html>
- Ne visi atbalsta šo formātu. *GPKG* neatbalsta:
 - *Bentley Systems* produkti, piemēram, *Microstation*.
 - *Autodesk* produkti, piemēram, *AutoCAD*.
 - ...

GeoPackage pielietojums

- Ģeotelpisko datu apmaiņas formātus nosaka EP direktīva 2007/2/EK (2007. gada 14. marts), ar ko tika izveidota Telpiskās informācijas infrastruktūra Eiropas Kopienā (**INSPIRE**), un tās pavadošās regulas.
 - *INSPIRE media-types register*
<https://inspire.ec.europa.eu/media-types/application>
 - *Media subtype name: geopackage+sqlite3*
 - (registered 2018-08-10, last updated 2018-08-10)
 - *Intended usage: Common*

Balstoties uz šo direktīvu, šim formātam vajadzētu būt vienam no tiem formātiem, kurus valsts iestādēm jāpieņem arī Latvijā.

Latvijas veģetācija un biotopi

Biol2045

Papildus uzzīņai

Izmantotā literatūra

- Programmatūras rokasgrāmatas
- http://www.gdal.org/formats_list.html
- http://www.gdal.org/ogr/ogr_formats.html
- <https://www.ogc.org/standards>
- <https://www.geopackage.org/>

Izmantotā literatūra

- ESRI Shapefile Technical Description, An ESRI White Paper — July 1998
<https://www.esri.com/library/whitepapers/pdfs/shapefile.pdf>
- <https://docs.bentley.com/LiveContent/content/en/MicroStation%20Help-v13>
- <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/help/projects/supported-data-types-and-items.htm>
- <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/2.6/get-started/whats-new-in-arcgis-pro-2-0.htm>

Izmantotā literatūra

- JPEG 1 ; JPEG 2000
<https://jpeg.org/jpeg/index.html>
<https://jpeg.org/jpeg2000/index.html>
- Portable Network Graphics (PNG) Specification
<https://www.w3.org/TR/PNG/>
- OGC GeoTIFF Standard
<https://www.ogc.org/standards/geotiff>
- Adobe Open Standards :: TIFF
<https://www.adobe.io/open/standards/TIFF.html>
- An image format for the Web
<https://developers.google.com/speed/webp>